

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ ТА УКРАЇНОЗНАВСТВА

**Документальний фільм
«РІВНЕ ДОБРОВІЛЬНЕ. 2022»**

**Бакалаврська кваліфікаційна
робота (проект)**

студента групи ЖУР-41
освітньої програми «Журналістика»
спеціальності 061 «Журналістика»

Шевчука Любомира Ігорьовича

Керівник – Дзюба М.М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри
журналістики та українознавства

Рецензент – Мітчук О.А., доктор наук із
соціальних комунікацій, професор кафедри
конституційного права та галузевих
дисциплін Національного університету
водного господарства та
природокористування, член Національної
спілки журналістів України

ДОПУЩЕНО ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

_____ Л.Д. Малевич

Протокол засідання кафедри №

від _____.2024

Рівне 2024

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Теоретична база.....	3
1.2. Обґрунтування проєкту.....	5
1.3. Мета і завдання роботи	6
1.4. Специфіка аудиторії.....	7
1.5. Технічні і програмні засоби	8
1.6. Сфера застосування.....	9
1.7. Висновки.....	11

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	132
--	------------

III. ДОКУМЕНТАЦІЯ

IV. ПРОЄКТ

1.1. Теоретична база

Документальні фільми в Україні давно стали одним із основних складників інформаційного простору. Авторитет українського документального кіно значно зріс за кордоном: перший для України «Оскар» отримав саме документальний фільм.

Документальний фільм – це фільм, в основу якого покладені зйомки реальних подій та осіб. Темою для документальних фільмів найчастіше стають історичні події, важливі культурні та соціальні явища, відомі особистості. Часто його ще називають неігровою стрічкою, призначеною для документування реальних подій [6, с. 123].

Зазвичай оперативне фільмування подій використовують для їх подальшого експорту в документалістику чи засоби масової інформації. Документальний жанр сприяє можливості журналіста об'єктивно та правдиво дивитися на світ, людей, процеси навколо себе.

Особливо актуальним видається жанр документального кіно у наш час – у період загарбницької несправедливої війни Росії проти України, коли без перебільшення твориться історія. Ситуації на фронті і в тилу створюють попит і щоденну потребу у висвітленні правдивої інформації. Сьогодні маємо чимало стрічок, присвячених героям війни, воїнам, волонтерам.

На позначення цього виду журналістської діяльності вткористовують термін *воєнна журналістика* – та, що ефективно функціонує у часи «гарячої» фази війни, акумулює свої дії на висвітленні ходу бойових дій, операцій [2, с. 33].

Документальне кіно під час війни має важливе значення з кількох причин: від надання свідчень про події з перших уст до сприяння емпатії та розумінню серед світової аудиторії.

З огляду на події останніх двох років, очевидно, що документалістика в найближчі роки продукуватиме велику кількість проєктів, пов'язаних з воєнними подіями в Україні. Уже зараз на пітчингах ДержКіно та Українського культурного фонду, на грантових програмах Нетфлікс та інших

зарубіжних компаній десятки українських документальних проєктів виборюють фінансування. Переважно такі документальні стрічки розповідають про війну [7].

Мета таких документальних проєктів – показати правдиві історії з реальними свідченнями учасників та очевидців подій, справжніми відео, фото та іншим задокументованим фактажем. Повне занурення в ситуацію, передавання автентичної атмосфери, реалізм – це невід'ємні характеристики процесу документування подій. Проте настрої людей під час війни – тема доволі складна та різнобічна. Питання в тому, що не всі глядачі готові під час війни мати справу з контентом, сфокусованим на війні. Думки частини людей в тому, що треба відволікати себе від буденної взаємодії з воєнною тематикою, інші стверджують, що треба бути в курсі подій, тому такі ось документальні фільми нічим не завадять, а тільки принесуть ще більше важливої інформації та правди.

Традиційно виокремлюють функції, властиві жанру документального кіно:

- інформаційна цінність: донести нову інформації про реальні події;
- збереження історичних записів і фактів;
- освітня функція, зокрема А.Лісневська, зазначає [3, с. 111-112], що для документалістики характерно «брати на себе освітні та виховні функції, що представлені у вигляді публіцистично-нарисових форм» ;
- просвітницька функція;
- «профілактична» функція (урок на основі колективної пам'яті минулого покоління щодо негативних, болісних, непростих історично-суспільних подій).

Усі перераховані функції властиві моему творчому проєктові – документальному фільму “Рівне добровільне. 2022” – зібраним відеофактам, про безпрецедентну мужність і відвагу наших земляків-рівнян, які добровільно стали на захист Батьківщини в перший рік війни.

У дослідженнях про кінематограф виділяють п'ять типів наративних режимів: режим класичного голлівудського наративу, режим наративу арт-кіно, режим наративу радянського кінематографу, параметричний режим та окремий режим наративу у Годара [9]. Звісно, така класифікація стосується насамперед художніх ігрових фільмів, але оскільки наратив присутній у різних мистецьких напрямках, то ця класифікація актуальна і для документального кіно. У фільмі **«РІВНЕ ДОБРОВІЛЬНЕ. 2022»** використано класичний режим наративу з елементами, які притаманні авторському кіно.

У проєкті використано різноманітні методи збору інформації, наприклад, інтерв'ю з героями фільму, аналіз інформації про особу.

1.2. Обґрунтування проєкту

Для втілення авторського задуму обрано жанр документального фільму, який поєднує інформування та публіцистичні засоби викладу. Важливість документалістики в тому, що вона глибинно фіксує й передає реальність. Документальний підхід фільмування життя розкриває взаємини і на суспільному рівні, і на міжособистісному рівні, а також і на культурному, розкриваючи проблему у різних аспектах.

Теми для документальних фільмів різноманітні і знаходять їх у реальному житті та у всьому і всіх, що/хто оточують щодня. Обираючи тему, я відштовхувався від того, що насправді цікавить найбільшу кількість людей сьогодні, моє близьке оточення і мене особисто – велика визвольна війна України проти РФ.

Оскільки одним з основних етапів роботи над документальним фільмом є попереднє дослідження, то я спершу передивився найвідоміші документальні фільми на цю тематику («Рік» (2023) Дмитра Комарова, у якому йдеться про події російського вторгнення, проєкт складається з інтерв'ю українських військових та політиків; «Довга доба» (2024) Алана Бадоева – особисті історії людей, які вони зняли на відео 23 лютого 2022

року та на початку повномасштабної війни, які й створили документальну стрічку ; «Йди за мною» (2022) Любомира Левицького: є проєкті, який розповідає про рятувальну операцію дронами, яку провели українські військові 93-ї бригади “Холодний Яр” під час боїв під Ізюмом влітку 2022 року, знялися реальні учасники подій — військовослужбовці ЗСУ та цивільні, що опинились небезпечно близько до позицій ворога).

Чим довше триває повномасштабне загарбницьке вторгнення РФ і чим довше українські кінематографісти його фільмують, тим складніше стає знайти якісь нові теми та оптику. Проте особливо цікавиною видається кожен окремий населений пункт і кожна окрема унікальна історія окремих людей цієї війни.

У виборі героїв я керувався тим, що це мають бути прості невідомі чи маловідомі люди.

У роботі з героями важливими є комунікація та поведінка. Майже зі всіма своїми героями я був знайомий до знімання. Серед героїв документального фільму – і моя мама. Це забезпечило в героїв довіру до мене.

За авторським задумом, фільм є розповіддю про рівнян, переважно цивільних, які мали власний бізнес і плани, далекі від військової справи, і з перших днів повномасштабного вторгнення РФ на територію України зі зброєю в руках стали на захист нашої країни від агресора. Назва фільму допомагає увиразнити головну ідею та творчий задум.

Як основний було обрано метод прямого спостереження, який дозволяє показати героїв такими як вони є, без конструювання авторської реальності у процесі знімання. У роботі з методом спостереження не завжди легко скласти сценарій [10], тому часто документалісти створюють сценарний план і орієнтуються на місці, адже реальність важко спрогнозувати наперед.

Документальний фільм “Рівне добровільне. 2022” актуальний у сучасному суспільстві з кількох причин:

1. Сьогодні жанр документального кіно переживає стрімкий розвиток в українському медійному просторі, бо є засобом фіксації без перебільшення історичної дійсності, коли українці зі зброєю в руках відстоюють право на власну незалежність.
2. Спосіб згуртування українців: незважаючи на прив'язку у назві до конкретного міста, фільм сприймається як медійний продукт, що одночасно об'єднує людей з різних міст у спільному горі, співпереживанні. Екранна форма дозволяє виокремити кожного окремого героя з його унікальним досвідом у цій війні й одночасно об'єднати проти спільного ворога.
3. «Ефект присутності», реалізму: у фільмі, у зв'язку з його технічними можливостями, аудіальними ефектами є можливість занурити глядача у певну медіареальність не тільки в період війни, а й згодом, що робить медіапродукт своєрідним свідком історичних подій.
4. Суспільно-патріотичний чинник: документальний фільм “Рівне добровільне. 2022” передає потужну емоційну атмосферу масового спротиву, яка панувала в Україні в перший рік війни, потребу захисту своєї Батьківщини, що виступає мотивацією до мобілізації сьогодні, два роки по тому.
5. Пам'ять та вшанування героїв: у фільмі неодноразово згадують побратимів, хто своїм життям і діями показував беспрецедентний приклад жертвості і наближав перемогу України. Це важливий аспект, оскільки збереження пам'яті про героїв та їх внесок у захист України є необхідним для формування національної свідомості та єдності.
6. Промоція регіону: герої фільму, про що свідчить і його назва, вибрані за територіальним принципом, що вказує на бажання привернути увагу до міста Рівного (Рис. 1.1.).

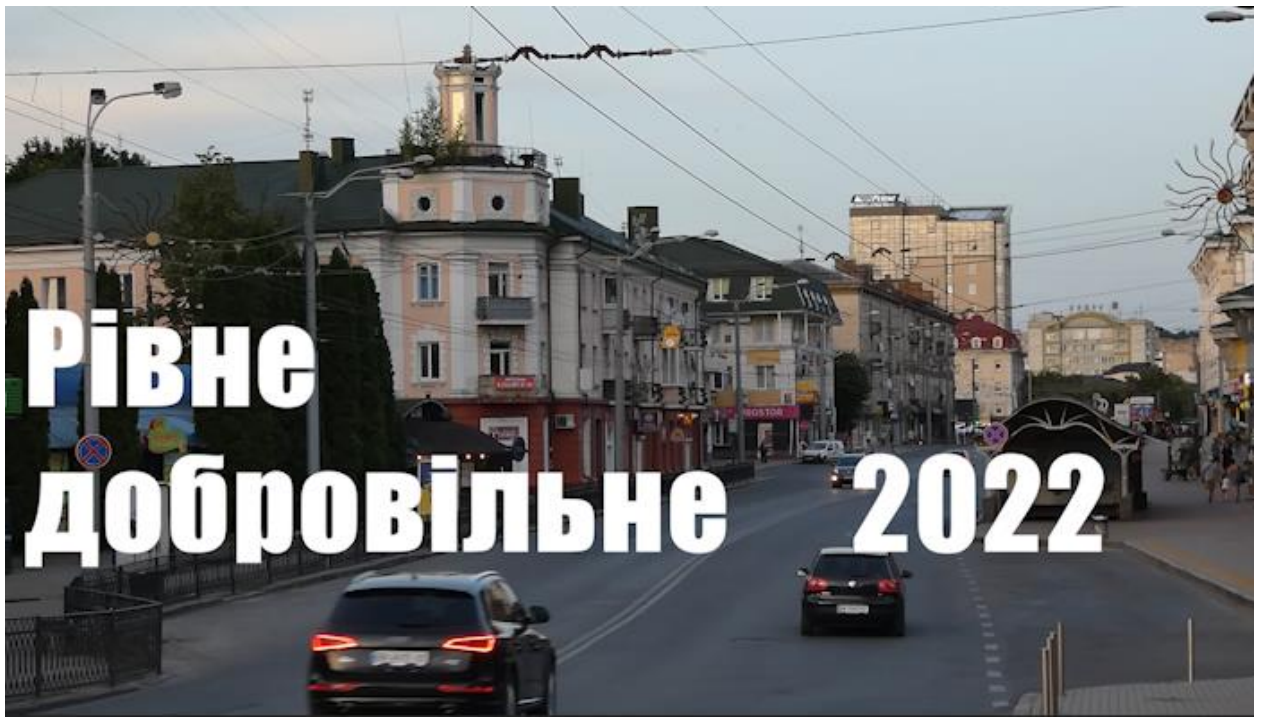

Рис.1.1. Перший слайд медапроєкту

1.3. Мета і завдання роботи

Мета проєкту – створити документальний фільм на основі самостійно відзнятих інтерв'ю з мешканцями Рівного, які з перших днів повномасштабного вторгнення РФ на територію України зі зброєю в руках стали на захист нашої країни від агресора.

Реалізація поставленої мети передбачала виконання таких **завдань**:

- 1) опрацювати теоретичні засади, що стосуються документалістики, зокрема документальних фільмів;
- 2) провести моніторинг трансляцій документальних фільмів на всеукраїнських каналах;
- 3) знайти героїв, які добровільно в перші дні повномасштабного вторгнення стали на захист країни;
- 4) створити власний інформаційний продукт (зняти і змонтувати фільм, який би розкривав тему).

Об'єкт дослідження – феномен жанру документального кіно як спосіб репрезентації реальних історій про війну.

Предмет дослідження: аудіовізуальні засоби віртуального оповідання про мотивацію людей, які мали успішні цивільні професії, бізнес, плани на майбутнє, не пов'язані з військовою справою, добровільно статити військовими, ризикуючи життям, повністю змінити уклад свого життя.

1.4. Специфіка аудиторії

Будь-яка комунікація, особливо в інформаційному середовищі, передбачає участь двох сторін. У журналістиці джерело інформації – це ЗМІ та реципієнт або цільова аудиторія. Саме тому перед створенням нами документального фільму постало завдання з'ясувати, кому він адресований.

Важливо обрати свою аудиторію – людей, які, з одного боку, цікавляться документальними фільмами, з другого боку, – зорієнтовані на теми російсько-української війни

Наш документальний фільм розрахований на широке коло глядачів, переважно інтернет-користувачів, яким небайдужа доля України. Особливо зацікавлення медіапродукт викличе в жителів Рівненщини, оскільки героями є земляки. Глядачем може бути аудиторія будь-якого віку (школярі, молодь, доросле населення), гендеру чи статусу.

1.5. Технічні і програмні засоби

На думку дослідників, «сучасною особливістю документального кіно можна вважати можливість бути проявленим у індивідуальних технічних характеристиках, що можуть бути здійснені на основі виробництва, тобто пов'язані з можливостями технічного створення» [1., с.86].

Запропонований документальний фільм відзнятий із роздільною здатністю 1080p – FullHD (60 FPS - 60 кадрів в секунду).

Загальний розмір фільму – 2.3 Гб. Тривалість фільму – 16 хвилин 59 секунд.

Як відомо, увага людини в сучасну епоху тримається на одному героєві чи одному відео від 8 секунд до 5 хвилин. Для того, щоб утримати увагу

глядачів, матеріал поділено на п'ять частин, які є окремими історіями. Окремо подано вступ. Між частинами є перебивки з панорамними картинами міста Рівного, яке теж виступає своєрідним героєм документальної стрічки.

Для окремих героїв фільму було розмито зображення в ділянці обличчя з метою їхньої безпеки, тому що вони на сучасному етапі є воїнами ЗСУ. Цей графічний елемент також додає загадковості.

Для підсилення документування подій аналізованого періоду і додаткового привернення уваги вставлені фото та відео з особистих архівів героїв (яке вони надали особисто і за їхнього погодження) відповідно до контексту їх розповіді. Титрування подано в кінці фільму і для опису героїв.

У наукових дослідженнях зазначено, що технічні можливості, а саме розвиток кінотехніки та освітлення в кадрі, зіграли також важливу роль, яка дала можливість експериментувати [8].

Відеопродукт, що побудований у вигляді документального фільму, включає такі елементи:

- 1) синхрони героїв;
- 2) відеоряд;
- 3) закадровий текст і начитка.

Фільм знятий двома камерами. Герої записані на професійний фотоапарат Nikon D5600. Використано петличний мікрофон Boya, також штатив для кращої стабілізації. Зображення було знято при повністю відкритій діафрагмі об'єктива, що дозволило зробити акценти на головних героях завдяки підвищеній різкості зображуваного та розмиттю фону. Панорами міста та вступ зняті на Panasonic Lumix DC FZ82 камеру. Закадровий текст начитаний студійним мікрофоном FIFINE A9W, аудіодоріжка начитки та розповідей героїв відредагована за допомогою програми Adobe Audition. Фільм змонтований у програмі Adobe Premiere Pro.

1.6 Сфера застосування

Документальний фільм “Рівне добровільне. 2022” орієнтований передусім на розміщення для переглядів на платформі ютуб.

Попередньо медіапродукт також було розміщено на особистій сторінці автора фільму в соцмережах (фейсбук, окремі фрагменти в інстаграм).

Як показують результати переглядів, зміст фільму цікавий різноманітній аудиторії.

Вважаємо, що насамперед наш проєкт зацікавить мешканців Рівненщини, що зумовлено його назвою. Переконані, що фільм залишиться актуальним задовго після закінчення війни як документальне свідчення безпосередніх учасників масового спротиву російській агресії в перший рік великої війни. З огляду на це відзняті матеріали мають історичну та культурну цінність. Запропонований документальний фільм може стати об'єктом дослідження в галузі психології та лінгвістики, бо там зафіксовано поведінку і живе мовлення людей у кризових ситуаціях.

Відеоматеріали проєкту розміщено за покликанням: URL:

1.7. Висновки

Жанр документального кіно перебуває на піку популярності і затребуваності саме сьогодні – у період загарбницької несправедливої війни Росії проти України, коли без перебільшення твориться історія. Ситуації на фронті і в тилу створюють попит і щоденну потребу у висвітленні правдивої інформації.

Мета таких документальних проєктів полягає в показі правдивих історій з реальними свідченнями учасників та очевидців подій, справжніми відео, фото та іншим задокументованим фактажем.

Для творчого процесу документаліста найскладніше знайти тему й героїв, тому що багато сюжетів вже розказані. І потрібно щоразу шукати нові опції для теми і героїв, про яких не розповідали. Ось чому важливим джерелом пошуку є спостереження за людьми, навіть близькими родичами.

Нашому медіапродукту, як будь-якому жанру документального кіно, властиві такі функції: інформаційна цінність, збереження історичних записів і фактів, освітня функція, просвітницька функція, «профілактична» функція.

Документальний фільм “Рівне добровільне. 2022” за авторським задумом, є розповіддю про рівнян, переважно цивільних, які мали власний бізнес і плани, далекі від військової справи, і з перших днів повномасштабного вторгнення РФ на територію України зі зброєю в руках стали на захист нашої країни від агресора. Назва фільму допомагає увиразнити головну ідею та творчий задум.

Актуальність проєкту зумовлена особливістю жанру документального кіно, який переживає стрімкий розвиток в українському медійному просторі, бо є засобом фіксації без перебільшення історичної дійсності, є своєрідним способом згуртування українців, завдяки технічним можливостям та аудіальним ефектам створює «ефект присутності», реалізму, передає потужну емоційну атмосферу масового спротиву, яка панувала в Україні в перший рік війни, потребу захисту своєї Батьківщини, що виступає мотивацією до мобілізації сьогодні, два роки по тому та промоція регіону.

Наш документальний фільм розрахований на широке коло глядачів, переважно інтернет-користувачів, яким небайдужа доля України. Особливо зацікавлення медіапродукт викличе в жителів Рівненщини. Відзняті журналістські матеріали мають історичну та культурну цінність.

Запропонований документальний фільм відзнятий із роздільною здатністю 1080p – FullHD (60 FPS - 60 кадрів в секунду).

Загальний розмір фільму – 2.3 Гб. Тривалість фільму – 14 хвилин 50 секунд. Матеріал фільму поділено на п’ять частин, які є окремими історіями. Між частинами є перебивки з панорамними картинами міста Рівного, яке теж виступає своєрідним героєм документальної стрічки.

Документальний фільм “Рівне добровільне. 2022” орієнтований передусім на розміщення для переглядів на платформі ютуб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук С., Проволовський А. Постановча реальність документального кіно: прояви та смисли. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Аудіовізуальне мистецтво і виробництво*, 2020, 3(1), 83–91.
2. Костюк Ю. Військове та воєнне радіомовлення України. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації. Запоріжжя : Класичний приватний університет*, 2019 № 1 (37). С, 17-26.
3. Лісневська А. Мистецтво телевізійного репортажу: навч.-метод. посіб. для студ. з напрямку підготовки «Кіно-, телемистецтво» та «Тележурналістика». Держ. закл. Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ: Вид-во ДЗ, ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2013. 190 с. Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/4057/1/O_Lisnevskia_MTR_GI.pdf
4. Міщенко М. Документальний кінематограф України: між історичною реконструкцією та філософським осмисленням [Режим доступу до ресурсу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Articles/etic/Mishhenko-M.M.-Dokumentalnyj-kinematograf-Ukrayiny.pdf>].
5. Москалюк К. Сергій Буковський: «Головна проблема документального кіно — це стосунки з героями» [Електронний ресурс] / Катерина Москалюк // MediaSapiens. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://ms.detector.media/tv_radio/1411981046/sergiy_bukovskiy_golovna_problema_dokumentalnogo_kino_tse_stosunki_z_geroyami/.
6. Назаренко Н., Мерзлікіна М. Мистецтво: підручник. Харків: Оберіг, 2017.
7. Перелік проєктів грантової програми розробки сценарію від Української кіноакадемії у співпраці з Нетфлікс
URL: <https://www.development.uaifilmacademy.org>

8. Рибачук К. Трансформація наративних технік від класичного кіно до цифрових трансмедіальних проєктів Київ, 2017. 97 с.
9. Aufderheide P. Documentary Film. A Very Short Introduction / Patricia Aufderheide. – New York: Oxford University Press, 2007. 147 с.
10. Bernard, Sheila Curran. Documentary Storytelling for Film and Videomakers. Boston: Focal Press, 2004. 297 с.